

Intervju s Matjažom Potrčem, Sveučilište u Ljubljani

Organizirali smo razgovor s jednim od najvećih živućih slovenskih filozofa, Matjažom Potrčem, autorom više od 240 spisa, što članaka, što knjiga, a povodom predstavljanja njegovih triju spisa: “Pojave i psihologija (fenomenološki spisi)”, “Dinamična filozofija” i “Jezik, riječ i smisao”.

ČEMU: Profesore Potrč, pozdravljamo Vas u ime Udruženja studenata filozofije.

Potrč: Pozdravljam vas i duplo.

ČEMU: Krećemo s jednom analogijom koja nam se pričinila zgodnom. Dakle, čitajući vašu knjigu “Pojave i psihologija (fenomenološki spisi)”, na metodološko-kategorijalnoj razini, pri dobrom dijelu vaših misli je primjetljiva analogija s metodologijom integrativne bioetike. Pritom ponajprije mislim na pitanje konekcionizma, organske jedinstvenosti i mereologije ili pak Gibsonova ekologizma. U bioetici promatramo cjelokupnu sferu živoga kao jedinstveni organizam. Mislite li da stoji analogija u odnosu na psihi i zajednicu cjelokupnog života na Zemlji?

Potrč: Mislim da je tu riječ o vrlo jednostavnom fenomenu, koji su shvatili i fenomenolozi, usprkos svojem uvjerenju. Naprimjer Husserl...

ČEMU: Što se tiče mereologije, zgodnom se čini pomisao primjenjivanja koncepta na izučavanje psihe, promatramo li je kao organski jedinstveni metaorganizam, satkan od dijelova i cjelina.

Potrč: U životu sam se družio s mnogim fenomenolozima, nisam s Brentanom, ali jesam s Chisholmom, koji je provodio mereološki esencijalizam koji zbori da je svaki dio cjeline bitan.

ČEMU: Čista integrativna bioetika...

Potrč: Samo trenutak... jedan od primjera bi bio Tezejev brod, napravljen od drveta. Primjerice, Tezej je zamijenio jednu dasku dru-

gom, boljom... ako to napravimo sa svim daskama, je li to još uvijek isti brod. Oko toga je bilo pregršt rasprave. Sada pojava stoji kao akcidentalna cjelina koja ima supstanciju kao svoj jedini dio, a supstancija, jednostavno rečeno, predstavlja svijest. Recimo, kad ja mislim o ovoj čaši, onda je supstancija moje misli to da sam ja svjestan, (smijeh). Vi možete imati ovu ili onu misao, ali ako niste svjesni, ako vas prisutnošću nema, ako mene ili vas nema, onda nema ni misli. Ako svijest, ili supstancija izostane, onda nema ništa od pojave.

ČEMU: Smatrate li plauzibilnim stav da kad bi psihičkog patnika uspjeli osvijestiti, uprisutiti s mereološkim principom, mereološkom istinom svoje psihe i blokadnim spojevima unutar nje, da bi se hipotetski on sam mogao psihički liječiti, spravljati i unaprjeđivati?

Potrč: Hm, vrlo kompleksno pitanje. Znete, više od dvadeset godina sam se bavio psihoanalizom, tako da sam itekako upoznat s kompleksnošću polja izučavanja psihe.

ČEMU: Zanima nas Vaš definicijski koncept psihe, je li bliska umu ili čemu drugome?

Potrč: Mislim da je psiha dinamička i mislim da je ono što se događa u našoj psihi ono što dolazi iz našeg sjećanja, a sjećanje je ono što je u pozadini naše svijesti, dakle sve ono što mi znamo.

ČEMU: Nije li sjećanje u kategoriji prije svega konekcionizam, spoj? Heidegger kaže da je ono nabor.

Potrč: Konekcionizam sam u svojem djelu uzeo zato što konekcionisti smatraju da mozak, kad je aktivan, nema samo tri dimenzije, već barem deset tisuća dimenzija, ali da bismo ga uopće mogli predočiti, moramo ga zamisliti. Recimo, imamo čašu, tu ide "input" i automatski ide prema pojmu *časha*, tu negdje u pozadini. Mislim da je indirektnost ta koja na svjestan, direktan način ulazi u naše iskustvo, a što je bitno za našu psihi. Mislim da su ljudi u filozofiji suviše reprezentatorno raspoređeni, nastrojani k logičkim vezama reprezentacije, te mislim da je to loše jer mislim da je psiha dinamički sistem. Kada vi pričate, kada ja pričam, svi iz pozadine dobivamo nekakve

poticaje od kojih dolazi do toga da nešto artikuliram... (smijeh). Ljudi pričaju o sadržaju, engleski “content”, a mi kažemo da nije samo sadržaj, nego postoji i oblikovni sadržaj, “morphological content”, forma, znači – taj morfološki sadržaj nije sadržaj samo jedne atomističke reprezentacije, već nekako holistički utječe na zahvaćanje te reprezentacije.

ČEMU: Naravno, holističko kontekstualno zahvaćanje kao paradigma mereološke adekvacije svijesti. Profesore, recite nam ponešto na temu sukoba kontinentalne i analitičke filozofije, mislite li, da se u kontekstu te animozitetne receptivne doktrine radi o dijametralno suprotnim pozicijama ili pak, metaforički rečeno, drugotnim, različitim fenomenološkim izbojbinama jedne iste majke – filozofije? U djelima često usmjeravate fokus refleksije na navedeno.

Potrč: Da, da. Kao prvo, mnogo sam pisao glede toga, a kasnije čak i organizirao skupove. Jedan od skupova je nosio ime “Korijeni”, te je to bio jedini skup “Ukupni korijeni analitičke i kontinentalne filozofije”, održan 2001. godine u Americi u Tennesseeju. To je tada bio možda i jedini takav skup na svijetu, a izlaganja su objavljena u “Southern journal of philosophy”. Uglavnom, temo su bili Nijemci, Amerikanci, Talijani, a ispostavilo se da iznjedrismo konsenzus oko činjenice da su Brentano i ekipa imali podjednako izražen i kontinentalni i analitički etos u promišljanjima, da su imali nastavke za analitičku filozofiju, te da su vrlo ozbiljno shvaćali pojmovnu analizu, koja je i poticaj za fenomenologiju. Sada se nameće pitanje kako je došlo do toga da su ta dva područja krenula dijametralno suprotnim disciplinarnim putanjama? Baš kao što je i kolega na današnjem predstavljanju zaključio, mislim da je tu glavnog udjela imala famozna filozofija jezika te se pritom “mind” reducirao na jezik.

ČEMU: Nije li to čista limitacija vazda napredujuće potencije Logosa ili pak zapadanje u kruto-determinirani, neplodni aktualis?

Potrč: Limitacija na semantičke sinonimske stvari – za svaki pojam koji ne razumijemo ćemo dati nekakav opis, na lijevu stranu jezik, na desnu stranu jezik i dobiti isto značenje, odnosno sinonimnost. To

su napravili ljudi kao što je Quine. Mislim da sam jedini iz te grupacije, iz srednjo-europskog prostora, koji je imao omanju raspravu s Quineom. Naime, dva sam ga puta osobno sreo, a jednom sam mu pričao da nema uvjerljiv stav za predmete, što ga je iznimno uznemirilo. Kazao sam mu da njegov stav ima logičku rupu, i to konkretno, stav da je predmet nešto što u nekom vremenu zauzima mjesto u prostoru, više-manje. Navodno na internetu postoji prepiska navedenog razgovora.

ČEMU: Sjajna informacija, provjerit ćemo je već danas, a zanima nas smatrate li da je fenomenologija dosegla svoj zenit ili ipak postoji prostor za potencijalni “radikalni” napredak?

Potrč: Na jedan način, ja mislim da je sve što u posljednjih par godina razmišljam zapravo fenomenologija. Samo, trebali bi imati na umu da fenomenologija sada ne znači isto ono što je značila prije trideset godina. Prije trideset godina, kada se razgovoralo o fenomenologiji, tu se više-manje mislilo na Husserla, a sad, kad ljudi na engleskom kažu phenomenology, misle zapravo na kvalitativnu svijest. Znači, moji prijatelji Horgan i Thienson su pisali o problemu, vezanom uz intencionalna usmjerenja – da ja uopće ne mogu misliti i imati tok intencionalnog usmjerenja ako nisam svjesno biće. Dakle, fenomenologija je preduslov mojeg intencionalnog usmjerenja, a i obrnuto – ja uopće ne mogu imati fenomenološkog iskustva, znači svjesnog iskustva, ako nije nikako intencionalno locirano, kao svako moje kvalitativno iskustvo. Npr. bol, hoću reći, ako nastupi bol, ona se nalazi u iskustvenom prostoru, naime to je intencionalno, tako da su moji ranije navedeni prijatelji Horgan i Thienson njegovali intencionalnost fenomenologije i fenomenologiju intencionalnosti, a to ide prema onome što su skoro svi u filozofiji radili, naime da su uzeli intencionalnost, uopće je ne spojivši s fenomenologijom. Recimo, ja mislim na čašu, tu uopće nema svijesti, pa onda recimo, ja imam bol, ja osjećam bol, pri čemu nema nikakvog intencionala, pa su na to moji prijatelji napravili separatizam, pri čemu su razlučili priču o intencionalnosti od priče o svijesti.

ČEMU: Nije li to nerazlučivo?

Potrč: To zapravo i je nerazlučivo i jedan čovjek koji je, također, bio u Sloveniji, David Chalmers, a koji je najviše doprinio tome da sada ljudi misle da je svijest nešto bitno, navedeni je projekt započeo kao reakciju na funkcionalističku tradiciju, čiji su predstavnici rekli: vaša misao o čaši ima veze s krugom i tako ste dobili uzročnu vezu, a pritom su posve zaboravili na svijest. Tu je Chalmers rekao da je svijest bitna. Bilo je tu i ostalih aktera, ali Chalmers je misao najkvalitetnije razradio. Tako da, ako se sad priča o fenomenologiji, više-manje misli se na svijest. Naravno, još uvijek mnogo ljudi misli o Husserlu i uzimaju ga kao paradigmatškog reprezentanta i predstavnika fenomenologije.

ČEMU: Čitajući vaš spis, dolazimo do uvida da je Brentano važniji od Husserla, u fundamentalnom fenomenološkom smislu. Ideja je itekako filozofski interesantna i privlačna, ali nedovoljno razvikana, rekao bih...

Potrč: To je moja interpretacija. Sam Husserl je odista kompliciran i kompleksan autor, s otprilike petnaest stvaralačkih faza. Prije svega, bio je vrstan matematičar, dakle naturalist. Djelo kartezijanske meditacije započinje pisanjem o svijesti, a onda dolazi do “otherminds”, što bi značilo šišmiši, što bi značilo da ja znam za svoju svijest, a za vašu svijest ne znam, odnosno, one izvorno nemaju veze.

ČEMU: U vašim spisima osjećamo izraženu strast da se prevlada klasični tradicionalni jaz između kontinentalne i analitičke tradicije, između supstancije i pokreta, između jednog i mnogog, unutarnjeg i vanjskog, pa nas zanima što vas je inspiriralo na projekt prevladavanja tih amfibolija i stupanje u svojevrzni holizam filozofije? Tko vas je na to potaknuo?

Potrč: I sad razmišljam... u analitičkoj filozofiji se nisu spojile različite stvari koje naoko ne idu zajedno, ali su zapravo pripadne. Pričali smo o odnosu internalizam/eksternalizam. Zapravo, o epistemičkom opravdanju sad nemam vremena zboriti jer mogao bih pričati satima, ali kroz iskustvo na neki način zahvaćamo eksternalističke momente opravdanja, pa isto tako i internalističke, evidencijske. Ako ste vi vrlo

epistemski subjekt, to nekako prolazi zajedno. Isto tako teleologija i deontologija, što bi bila posebna priča u koju sad ne bih ulazio.

ČEMU: Što više pričate, to sam sigurniji u to da ste vi jedan integrativni bioetičar...

Potrč: Hahaha, ne sumnjam da se tako može činiti. A vi, ukoliko imate temu uz koju mislite da bi dobro odgovaralo moje predavanje, svakako me zovite.

ČEMU: Apsolutno...

Potrč: Inače, ja imam mnoge neobjavljene stvari na svom blogu, lako ga je pronaći na internetu.

ČEMU: Svakako, profesore. Hvala Vam na izdvojenom vremenu, iznimno mi je zadovoljstvo što smo Vas imali priliku upoznati, i radujemo se budućim susretima.

Potrč: Hvala vama, zadovoljstvo je obostrano.